

ВОЛЬНАЯ Беларусь

Тыднёвік палітычны
і літэратурны.

Умовы падпіскі:

На год.....12р. —

Напоўгода.... 7р. —

На 1 мес.... 1р. 50к.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: г. Мінск Захараўская, 18. Тэл. 776.

Перамена адрэсу 50 к.

Год выдання II.

Ніхай жыве Вольная Беларусь!

Зьмест № 10: Гісторыя Вялікага Князства Літоўска-Беларускага, артыкул Я. Л.; Памяткі старасьвецкай беларускай мовы і пісьменства, Год таму назад, Л. В.-Д.; Залеты, камедыя Паўла Прыгаворні; Вершы Ясакара; Кроніка, Уселякія весткі і др.

№ 10. 1918 г. 24-го сакавіка 1918 г. № 10.

Гісторыя Вялікага Князства Літоўска-Беларускага.

(Паводле летанісаў).

Прадмова.

Канцом Полацкага перыяду, беларускай гісторыі трэба лічыць 1280-я годы. К гэтаму часу ўсе беларускія землі былі падзелены на асобныя князствы, або удзелы. Удзельныя княззі сталі вадзіцца сваімі і ваяваць паміж сабою. Беларусь абезсілела і абіднела. Суседзі карысталіся з гэтага. Яны нападалі на полацкія землі, паллівалі людзей і грабілі сілібы. Паўка сталі жыць на полацкіх землях. Многа людзей разам з пакрыўджанымі удзельнымі князямі сталі пакідаць роднуюземлю. Яны кіраваліся на Літву і там, сямімі дзікага паганскага племя літоўцаў, сталі шукаць сабе лепшае долі. А на Літве спакон веку жылі і беларусы, як калёністы. Значнашчы там прытулак, як прышчэплены да арганізаванага жыцця, — княззі-выхадцы сталі гуртаваць каля сябе людзей і заводзіць свае парадкі, а тым часам і самі пераймаліся чужымі звычаямі і бытам. Яны навучаліся чужынскай мовы і вынаўлялі ўсе паганскія літоўскія забавы. Гэта, як на той час, ні лічылася дзівам. Кожнаму ведама, як Аляксандр Неўскі, дзеля добрых адносін з татарами, дабрахотна пакланяўся ідалам у Орда. Каб які татарскі летанісец пісаў гісторыю Аляксандра Неўскага, то напэўна сказаў-бы, што ён — паганін, як пісалі нашыя летанісецы пра тых княззёў, што пакінулі на Літву. Німа слова, што іншыя з князёў-выхадцаў рабіліся сапраўды паганцамі, мабыць на той падставе, што з ваяўнікамі жыць — на вояўчы й выць.

Так і жылі яны на Літве, але думка аб родным краімі ні пакідала іх ніколі. Умяцаваліся на чужыні, зны пачынаюць пашыраць сваю ўладу на старыя полацкія, дзядоўскія землі. І народ беларускі ахвотна ім накіраўся, бо бачылі ў князёў літоўскіх ні чужынцаў, а натоўпаў полацкіх княззёў, сваіх даўнейшых ўладароў і гаспадароў, і тым больш, што гэтыя князёў былі заўсёды абкружаны беларускім баярствам з выхадцаў. Адзіны гэтакіх князёў літоўскіх, на імя Рынгольд, князь Навагрудскі, зрабіўся вялікім князем на Літве.

У 1285 г., Рынгольд напав на беларускія полацкія землі і заваяваў іх.

Супроць Рынгольда выступілі паўднёва-рускія князі: Святаслаў Кіеўскі, Леу Воладзімірскі і Дзімітры Друцкі, і нават наклікалі на падмогу татар, але былі разбіты дзаванна над рэчкаю Немнам каля мястэчка Магільнае. Вось як аб гэтым апавядае летанісец:

«Княззю Рынгольду ні мало на Ноугарадцы і на многіх горадах рускіх, і учыніў змову межы сябе князі рускія пачаці ваяўку проціу вялікага князя Рынгольда, а хацячы яго сагнаці з отчын сваіх гарадоў рускіх... І узлі тым княззі рускія на помач сабе ад цара Заволжскага некалькі тысяч татар. І князь вялікі Рынгольд паткаў іх на рэчэ Немне на Магільнай, і учыніў з імі бой лют, і біліся з сабою вельмі крэнка, пачаўшы ад паранка аж да самаго вечару. І памогла Бог вялікаму князю Рынгольду: як княззю рускіх і усяю сілаю іх і арду татарскую на галаву паразіў і сам, звыццэжство адзяржаўшы, з вялікім выселіем і дабыткам золата і срэбра і з многімі скарбы і вавраціўся на сваеі. І прышоўшы да Навагарадка, разлінамося і умрэ, а на сабе заставіў сына сваяго на княжэнні Ноугарадакам Міндоўга.» Або: «і разнеможэся і умрэ без плоду.»

З гэтага часу пачынаецца новы перыяд Беларускай гісторыі, вядомы пад назваю гісторыі Вялікага Князства Літоўска-Рускага (Беларускага).

Літоўска-Беларускае князство залажылося на тэрыторыі Чорнай Русі, у цэнтральнай Навагрудчыні. Горад Навагрудак быў першаю сталіцаю вялікіх князёў літоўскіх, якіх усямінаюцца ў летанісеах. Пачаткам, адкуль пайшло Маскоўскае гасударство, была Суздальская зямля, а тым зэрням, з каторага вырасла Літоўска-Беларускае князство, была Літва. Але «Літва, піша проф. В. Буданаў: — як племя, ні мела амаль што жаднай дзяржаўнасці і змушана была скарыцца і скарывалася дзаванна пачаткам беларускай дзяржаўнасці. (Помѣстья Литовск. госуд., стр. 2).

Усе вялікія княззю Літоўска-Беларускага княства былі роду славянскага, пачаткі полацкіх князёў-ізгоў, і само Літоўска-Рускае князство было ў аснове сваёй ні літоўскім, а беларускім. Стоячы на цэпым грунці гістарычных даследаў, мусім ясна зазначыць, што літоўскага элементу ў гэтым княстве было мала, як мала было украінскага ці бела-

рускага ў гасударстве Маскоўскім. Уваходзячы ў склад княства, літоўскі народ ні меў ні дзяржаўнага, ні культурнага значэння і мусіў схіліцца перад культурай і дзяржаўнасцю беларускай тым больш, што і на ліку сваім ён быў у меншасці. Гісторыя ні мае прыкладу, каб меншы на ліку народ панаваў над большым. Гэтак беларусы і украінцы, злучаныя з Маскоўскай сілаю гістарычных варункаў, ні мелі грунтоўнага значэння на дзяржаўны лад і культурны парадак вялікарускага народу. У дзяржаві Расійскай скрозь панавала вялікарусына. Беларускі і украінскі народы выпанялі ролю паслугуючых і багачці культуру вялікарускую коштам уласнага вішчэння і запінаду. Тое, што гэтыя два народы уваходзілі ў склад Расійскай дзяржавы, Расія ні стала ад гэтага ні беларускай, ні украінскай. Зважаючы на гэта, а піяк ні можна сказаць, што Літоўска-Рускае князство было літоўскім.

Памылковы погляд на Літоўска-Беларускае князство, як на дзяржаву літоўскую, уставаўся праз тое, што да гэтага часу пра гісторыю Беларусі пісалі чужынцы, — маскоўскія або польскія гісторыкі, каторых мала абходзіла гістарычная доля Беларусі. Разумна глядзець на беларушчыну замінаў ім той памылковы погляд, ці лепей еказаць, той «гістарычны імперыялізм», на катораму маскоўскія гісторыкі, напрыклад, разглядалі нас і украінцаў, як блудных сыноў маскоўскага царства, каторыя ў часы ліхалецця, у годы татарскага іга, адіччаліся ад яго і жывучы асобна ад яго, панабіраліся чужынскіх звычаяў і панавалі сваю «іскані рускую» (маскоўскую — на іх думку) мову. Гэты «гістарычны імперыялізм» на крысе адкідаецца, як погляд шкадлівы для навукі і выкліканы да жыцця палітычнымі маркаваннямі людзей, нічогаупольнага з гістарычнай навукай ні маючымі. С пагляду «гістарычнага імперыялізму» гісторыя наша рэсуецца шэдай і аблаўтанай і труднай зразумець таго ці іншага гістарычнага зьяўлення. Тым часам, гісторыя сведчыць, што рускімі даўней называліся толькі беларусы ды яшчэ украінцы; вялікарусы ж зваліся маскоўцамі, а само князство іх Маскоўеі. Вялікарускае племя залажылося многа назьней і уяўляе з сябе помесь славян с фінекскімі плямёнамі.

Як ужо гаварылося, вялікае князство Літоўска-Беларускае залажылося ў так званай Чорнай Русі, у Навагрудчыні, у пачатку XIII-го стагоддзя. Понашпуставае вялікае князство стала шырока абрастаць з усхода і поўдня заходна-рускімі землямі, і перш за ўсе павялічылася

за кошт Полацкай зямлі. С часам у абшары яго увайшлі ўсе украінскія землі на Днепру аж да самаго Чорнаго мора. Абкружыўшы сябе цэлым поймам беларускіх зямель, вялікае князства Літоўскае прыняло саусім выгляд і характар гасударства беларускага. З XIV-го веку беларуская народнасць запанавала там і палітычна, і культурна, і духоўна.

Цяжкія адносіны з пачатку з нямецкім рыцарствам, потым з Маскоўшчынай прымусілі вялікае князства Літоўска-Беларускае шукаць хаўрусу з суседняю Польшчай. Першае злучэнне з Польскім каралеўствам адбылося ў 1385 г., пры вялікім князю Ягайлу. Гэта было так званай унія 1385—1386 г. Але гэтая унія фактычнага злучэння Літвы з Польшчай ні зрабіла. Беларускі-Літоўскае князства засталася і надалей, асобным гасударствам і толькі ў 1569 г. на момант Люблінскай уніі яно аканчальна злілося з Польшчай і страціло сваю палітычную і культурную самабытнасць. Вялікае князства Беларускі-Літоўскае саусім вінадобнае да Маскоўскага. «Маскоўскае гасударства, піша проф. М. Любаўскі,—развівалася ўвесь час у кірунку монархічнага абсалютызма і прыняло вяршыцкую форму монархіі, на чале каторай стаў насцельдзвенны гасудар, ні абмяжованы ўладар і загадчык. Ён вольна распараджаўся і жыццём і меннем сваіх падданных, а яны, датычна яго, мелі адны толькі абавязкі і ні мелі жаднага права... Літоўска-Беларускае князства зрабілася гасударствам канстытуцыйным, на чале каторага стаяў абраны вялікі князь. Ён з самаго канца XIV-го веку звязнаў сябе рознымі хартыямі, каторыя ён выдаваў сваім падданным як усяго гасударства, так і яго асобным часткам. На момант гэтых хартыяў беларуска-літоўскі гаспадар з канца XV-го веку быў ужо ні самадзяржаўны ўладар, а абмяжованы радаю і згодаю паноў-рады, а з часу выдання статутаў 1529 і 1566 г. і ўхваламі ўсіх стаяў шляхты, скліканых на вялікіх пазных сойм.»

Я. Л.—н.

Памяткі старасьвецкай беларускай мовы і пісьменства.

I.

(Прамова князя Константына Астрожскага да караля Зыгмунта III, у каторай князь скардзіўся на крыуды пранаслаўным і па тое што аддалі пад суд Нікіфора, экзарха канстагтынональскага патрыярха).

Ушоу кароль з пакою сваёга да таго пакою, гдзе сенатары з павам ваводаю крыўскім былі. За чым пан вавода, яко жалобны, учыніў шырокую і досыць жаласную мову да караля:

«Прыпамінаючы зацнасьць дому свайго княжацкага з Рускіх князеў, заслугі іх у Рэчы Паспалітай у статэчнасці і ў праваслаўію, патам свае заслугі, пачаўшы ад Жыгмонта караля Старога,—дзе да караля яго міласці,—патам Аўгуста,—вуй*) яго, патам Генрыка і Стэфана ка-

рылей польскіх, пры том міловаў продкі яго каралеўскай міласці, так і яго каралеўскай міласці патомкі і аж сам чыніў і іншых да таго веу, жэ і яні морам шукалі крыві паноу сваіх зімерлых, разумеючы яго каралеўскую міласць, жэ меу так жа, як дзед і вуй яго, мілаваці подданных сваіх.

«Здароўе свае, кошты,—ўсе дзеля таго важку; на канец сабою самым к волі яго каралеўскае міласці быў радзечелен і датрымаў статэчне, а неспрыячеліві ні даў на тот час будучаю канцлерові Замойскаму прыязні і яго каралеўскую міласць на півство прыравадзіў, якож прызнаў то і кароль яго міласць, жэ яму тэж уваемную ласку паказаў, а патамство яго пры боку сваім пасадаў і учыў,—аднаго сына на правіцы, а другога на левіцы, і так уцешыў быў старасьць яго.

«Ніжлі неспрыячель, каторый ваздвігнуў вайну на праваславіе, відзачы яго моцна стачаю ў веры-святной, ні хвочымся, яшчэ пабудзіў без дання прычыны таго, катораму он у прыгодзе яго вялікім быў неспрыячелем канцлера і гэтама кароннаго: каторы прыпомнеўшы ніпрыязні яго над учывасць, півіннасць і добрую славу гошчы слуг яго, людзей добрых, півінных на вольных дарогах імаці кажэць, пенязі адбіраець, вязаннем і мукамі траціць, хадічы луючымаў на него навясці: на духоўных яго торгаецца, із задрасці зрадцамі іх чыніць: што ўсе іначай ся паказало.

«А ваша каралеўская міласць, відзачы гвалт наш і нарушэнне прау нашых, ні дбаеш нічога на прысягу сваю, катораю есі абавязанаўся нам ні ламаці прау нашых, але прымажаці і разныраці. За такавымі слушнымі дакументамі, за прычынамі наслоу земскіх, ні хочаш нас у праваслаўнай веры нашай захаваці пры правах нашых: на месцо адступных паствыраў іштых даці, і оушэз дапушчае тым адступнікам гвалт чыніці і кроу праліваці тых, каторы за адступленне іх за німі іці ні хацець, дунці із маства-сцей іх выганяці, а зямель на канец вывалаці. За веру праваслаўную наступаш на права нашы, ламаеш вольнасці нашы і, на канец, на суженне наша налігаеш,—чым прысягу сваю ламаеш, і то, што кольвек для мяне учыніў, у нівошта адставіаю міласкаю сваёю абарачаеш.

«Што бачучы, яко сенатар, ні толькі ж сам цыркоу крыуду і цюбе упамінаю, але віджу, іж то к астатнім згубе ўсёе каровы Польскае ідзе, бо за тым біхто свайго права ані вольнасці безпечан ужэ ні будзець і у кароткам часе прыйдзе да вялікаго замяняння, а бадай ні дамышліцца лі і чаго іншаго.

«Продкаве нашэ, варуючы пану веру, паслушэнство і подданство, узасем тэж ад пана міласць, справядлівае і абарону бяруць, і так сабе папрысягаюць спольне».

Упамінаў і прасіў старац, абы кароль абачыўся і здаровае рады слухаў. А іж так барзо ад яго каралеўскае міласці быў скрыўджан, а у старасьці лет яго у том, што меу наймільшаго, ткнен у суменне і веру праваслаўную, бачучы ужэ старасьць сваю заплюў а снадзевалючыся, іж прудка з сьветам разлучыцца, жэгнаў караля з упамінаннем, абы ся абачыў.

І таго свайго духоўнаго заставуець каралеві, а крове яго на страшным судзе

Божыем узмыскаваці хочэць і прасіць Бога, абы іж больш ачыма ні відзеу таковога ламаання прау, але оушэз зычачы сабе, абы іж у старасьці лет слышаў а добрам здароўю таго і а лепшам затрыманню панств яго і прау нашых.

А гды закончыў шырокую мову, адступіў троха, а кароль сазваў блізінэ к сабе сенатароу для намовы адказу. А старац, у вялікай жаласці будучы абярнуўшыся да сваіх, каторых там ні меу больш, толька прышчелэ аднаго і служэбных двоух, рушыўся іці з пакою каралеўскаго.

Катораго гды оны прыячель пры нем будучы пад, уку узну яго весці і прасіў, абы пачакаў на адказ каралеўскі, але гды ні хацеў і проч паноу,—кароль, абачыўшы то, паслаў за нім пана вавода віленскаго Радзівіла.—зніа яго, абы ся вярнуў.

Каторы гды ні хацеў вярнуціся, рак Радзівіл: «узнуўшы вашу мову, жэ кароль есць жаласны вашай мовы жалю, жэ і Нікіфор волен будзець. Ніжлі княжа, у жалю будучы, вярнуціся ні хацеў, але рак: «Нехай жа сабе і Нікіфора збэсць!» І сам проч паноу.

(Акты Западной России. 1851 г., Том IV, № 149, стр. 128-220).

Год таму назад.

Усерасійская рэвалюцыя, паўстаўшая у канцы лютаго 1917 году, разбіла ланцугі, каторымі былі закованы ўсе народы вялікай Расійскай дзяржавы. Унадак старога ярма самадзяржаўнай уласці прынес вольнасць дзеля ўсіх народаў Расіі.

Новы тымчасовы расійскі ўрад на самым пачатку свайго панавання, як-бы для падзякі за дружнасць народаў у вялікім дзеле рэвалюцыі,—абачаў вольнасць і самаадзначэнне ўсім народам. І здавалася, што настаў вялікі і сьветлы час вольнасці і творчай працы.

Першымі найшлі да працы суседкі нашы—Украіна і Літва. Беларусь так жа ў важным гэтым моманці ні засталася безчынай і пачала шыра брацца за працу дзеля адраджэння і адбудавання свайго роднаго краю.

І ўжо ні даліш, як 25-го сакавіка [марца] збыхаўся да Менска I-шы зьезд дэлегатаў ад Беларускаго народу. Зьезд гэты на пачатку свае працы спаткаўся з ворагамі самабытнаго беларускаго жыцця. Зьявіліся, зусім ніпрошаны, на зьезд загаворшчыкі, між каторымі—у большасці—былі настаўнікі-русіфікаторы ў часе царскаго панавання над нашым краем. Павадаром гэтых загаворшчыкаў быў расіец. Пачалася барацьба. Загаворшчыкі манілісь даказаць: што «ніякай там самабытнай Беларусі і быць ні можа, што гэта толькі выдумка нейкіх паноў і што зусім і ні пара няпер пачынаць нейкія там нацыянальныя думкі. Трэба памагаць, каб вайну кончыць!

Дый есціка-ж гатовая вялікая расійская культура каторую павінна Беларусь прыняць с падзякаю. А калі ўсе гэтыя «дабітасці» ні маглі пераканаць зьезд,—маніліся яго сарваць. Але зьезд атаку адбіў і... паказаў дарогу ворагам. Месціліся потым яны, сабіраючы паветовыя і губэрскія зьезды вучыцялёў і селян, і такім чынам намагаліся запяць ход беларускага руху.

На зьездзі, посьля гэтай буры, пачалася спакойная творчая праца. Зьезд, падзеліўшыся на сэцыі, выпрацаваў даклады, паставаніў разалючыю і зрабіў выбары у «Беларускі Нацыянальны Комітэт», у склад катораго увайшо 13-ць членаў з «Беларускай Соцыялістычнай Грамады», пяць—рожных пракопаніяў,—

усіх-жа разам-18 чалавек.

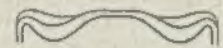
У выканаўчы орган Камітэту былі выбраны мейсцовыя людзі-мінчане—с п. Р. Скірмунтам на чале. Пасылалася дэлегацыя у Петраград да Часовага ўраду для прадстаўлення патрэб і дамаганяў Беларускага народу. Расійскі Урад дэлегатаў прыняў, шмат чаго абяцаў, але нічога потым рэальнага ні зрабіў і тым паказаў, што ні толькі цар, але і сам народ вялікарускі хацеў самадзяержаўна панаваць над другімі падзяержаўнымі народамі Расіі.

Ход жыцця прымусяў п. Скірмунта падацца да дымісіі. Беларускі рух рос і пашыраўся; заварушылася вёска, загаманілі салдаты на фронтах. Скірмунт, як вялікі земляўласнік, ні мог заставацца

на чале кіраўніцтва беларускім нацыянальным рухам. 8-10-го ліпеня адбыўся у Мінску Зьезд дэлегатаў ад беларускіх партыйных і грамадзянскіх арганізацый. На гэтым зьездзі была выбрана т. з. «Цэнтральная Рада беларускіх арганізацый», каторая склікала на 5-е жніўня новы зьезд, апавесціўшы ўсе вядомыя арганізацыі адозваю: «Да ўсіх сьведомых беларусаў.»

Цэнтральную Радз змяніла Вялікая Беларуская Рада, галоўнай заслугой каторай трэба лічыць скліканне 1-го Усе-беларускага Зьезду.

Л. В.—Д.

Наум Прыганорка.

(Вініук Дунін-Марцінкевіч).

Залёты.

Сьмяхотная штука у 3-х дзях.

(Напісана у Люцынцэ 8-го сьнежня 1870 году).

А С О Б Ы:

Ян Вачуіскі, маршалак.
Александра Сакальніцкі, судзьдзі.
Адэла, яго дачка, 16-ці гадоў.
Адольф, сын Сакальніцкага, 12-ці гадоў.
Станіслаў Зацеўскі, малады памешчык.
Антон Сабковіч, арэдатар.
Даміцэля, яго сестра.

Ватрун, парабак.
Галон Барычка, педзвін.
Акуліна, яго жонка.
Марыся, іх дачка.
Морда, жмд, сталар.
Ключовіт.

Першая дзея адбываецца у кватэры Сабковіча, другая—у лесі перад сялібай Барычкі, трэцяя—у доме Сакальніцкага.

Дзея першая.

Зьява 1-ая.

(Сабковіч—Даміцэля).

[Сцэна прадстаўляе нівялічкі пакой, у каторым направа—два вокны, на лева і прост—дзьверы. З левай стараны—стол, на каторым Даміцэля прасуе (гладзіць) хустачку для брата. Сабковіч зусім ужо апрануты і толькі без фракa, каторы вісіць на крэсьлі,—пакручваецца і узіраецца у туалетовае люстэрка, а пасля бразгае грашыма у кішані і сьпевае:]

Сабковіч.

Маю грошы, маю я:

Мне ніхто тут ні раўня.

Прад маеі машынкай поўнай

Гнецца роўны і тэ роўны.

Як ганяю сваіну у лес,

Кожны чучь ні с фігай лез,

А як стау багат сягоння,

Бьюць пазлон мне на пазлоне.

Ці даўно там ясны пан

Дуося, як парожны жбан,—

Знай, як льокая, частуе,—

Цяпер лашчыцца, цалуе.

І паненкі, ці даўно,

Усе сьмелязія у вадно,—

Сення, бач, глядзяць мілютка,

Бразву-дзын,—зьягнучца хутка.

Пісар, войт, ці аканом

Называлі балваном,—

Як пачулі толькі грошы,

То знайшлі я розум харошы

Хто маю хачінку знау?—

Сьлед к ей зезлем зарастау;

Сенні-ж повеі і дзядзінец,

А ўсе сьцежкі—як гасцінец.

(Гаворыць)

Дык што-ж... ці-ж я ні прыгожы хланец? (Круціцца на пакоі). Паузіраея, сястрыца... Цяперака, як прычашаю поўнэруку, мая Адэля папэўна з радасьцю пойдзе за мяне... дык што-ж...

Даміцэля. Ці ні пасыпшыся, мой даражэнькі, называць яе сваю,—ні будзь такім пэўным, каб ні ашукацца...

Сабковіч. Дык што-ж... або-ж я ні маю грошай?..

Даміцэля. Мне здаецца, з дзяучынай добраго роду і багатай на ўсе, трэба мець яшчэ нешта, апроч грошаў.

Сабковіч. Цікавасьць! Дык што-ж... чаго-ж гэта яшчэ патрэба?

Даміцэля. Перш-на-перш, мой даражэнькі, кавалер, што залезаецца да паненкі, павінен быць таго самаго стану, як і яна:—калі-ж ен з ніжэйшаго стану, то павінен прынясі мець славу вучонаго і разумнаго,—інакш той стан, да катораго належыць паненка, будзе крычаць, што гэта мээзальне і адгаворыць ні толькі бацькоу, але і паненку, калі-б ты нават ей і падабаўся. Другое,—трэба каб кавалер быў адукаваны, калі ні лепш за паненку, дык і ні горш, гэта дэля таго, каб ей ні было сорамна за свайго мужа. Трэціе і самце важнае,—каб той, што залезаецца, меў добрую славу у людзей;—а ты, мой брацейка, даруй што прауду скажу, ні можаш пахваліцца ні першым, ні другім, ні трэцім.

Сабковіч. Дык што-ж... цікавасьць... Адным словам разабью ўсе твае наймудрэньшыя довады: маю грошы,—а грошы цяперака для ўсіх станаў патта ласая рэч.

(Стукаючы па кішані, няе):

Грошы ўсім кусочак ласы,

Хоць хто мае іх даволі,

Усе-ж к ім пра, як да каубасы,

Калі убача у каго болей.

Вось ліхвар, што кублы мае

Поўны золатам набіты,

Блізкіх, далшых абірае,

Век працэнтамі ні сыты.

А паны ясьне-вельможны,

Хоць добра, зямлі шмат маюць,

Так жывуць ніасцірожна:

У ліхвароу давазычаюць.

(Гаворыць).

Дык што-ж...

Даміцэля. Прауда. У цяперашніх цяжкіх часах шмат паненак, заплушчышы вочы, пайпіло бы за багаццем, але шчасьця і добра ад гэтаго німа чаго і спадзевацца: ўсе жыцце ваша атруцілося-бы сваркамі ды балатней. Панна Адэля ні такая. Каб меў нават багацце Крэза, і тады-б яе да сябе ні прынадзіў; яна шукае чагосьці іншаго, большаго за золата.

Сабковіч. Цікавасьць!.. чаго-ж гэта?..

Даміцэля. Я табе ўжо казала аб гэтым і магу у не-

калькіх словах сказаць яшчэ раз: добрай славы у людзей, папукі, адукацыі і пошэру, дзякуючы каторым ты ні сароміу-бы таго стану, да каторага лян палежыць.

Сабковіч. Э! пляцеш, мая даражэнькая. Дык што-ж... Каб я ні меу розуму, то і грошай ні сабрау-бы. Што дагы-ча якогасці тамака пошэру, каторага быццам, як ты кажаш, мне бракуе,—яго старчыць для мяне: усюдых ватраілю вясыці сябе ні горш за якога лішнее разумнаго с пустымі кішэнямі,—дык што-ж... Ось, напрыклад, шумна ухаджу да панскай сазі, поўнай гасьцей, дык што-ж... прыбліжаюся да пані-гаспадыні, трымаючы левую руку у кішэні, а правую, як-бы ні хочучы, цісну ей ручку так—па панску і кажу праз нос: коман ва, як здароўечко, як ідзе гаспадарка, і так далей,—цікавасць... Дык што-ж... пасыла падыходжу да гаспадара, с каторым, як роуны з роўным, палуюся:—далей, усунушы ўжо абедзве рукі у кішэні, і як-бы ні хочучы, бразгаю сушыся ўсыпаным туды золатам, навокал з гары узіраюся і с павагаю... дык што-ж... ківаю галавою адным ніжэй, другім менш нізка—павада багача і становішча іх, дык што-ж... Потым іду да паненак і, як-бы нінарокам, кідаю залатую мапэту на зямлю, і раблю гэта ведама тады, калі блізка, дык што-ж... любай круціцца, ен падбегшы падыймае грошы і хоча мне аддаць,—тады я спакойна, арыстократычна кажу: «пакінь гэта сабе даражэнькі», і... дык што-ж... Як-бы нічога ні было, пачынаю с паненкамі... дык што-ж... жартаваць, бразгаючы ўсе золатам у кішэнях: вяду гутарку а нагодзе, апраціках, хлапцох, ці аб печым падобным, дык што-ж... А! а! ці ты ведаеш, сястрыца, што я ўжо і контрданса умею скакаць... Дрыгальскі мяне крыху падмунтраваў:—толькі другая хвігура неяк нідобра ідзе. Паслядзі, мая даражэнькая, шакжаш ты шмат бачыла скокаў, дык што... дык можаш на праудзі асудзіць...

(пачынае скакаць і пня)

Дуэт.

Сабковіч. Тра-ля-ля-ля, тра-ля-ля-ля!—
Стань ля боку, угледзся здаля
Да паставы да натуры.

Даміцэля. Чысты мех з мядзвёжай скуры.

Сабковіч. Дык што-ж... Суд крыху застрогі,
Гляны! Як поузам ходзіць ногі,
Стан схілісты і павабны...

Даміцэля. Ах, якіж ты увесь нізграбны!

Сабковіч і Даміцэля (разам)

Перабіра ты сярдзіта,
Кніш без літасці і квіта;
Мяне знаюць ні такія,
Так скачу, як і другія.

Ні да скокаў ты сужовы,

Да сахі і да бароны:

Ногі крывы, як кавелы,

Значна, што з Сморгонскай школы.

(Скачучы, прыбліжаецца да дзвярэй, што знаходзяцца прост сцэны і, штурнуўшыся аб парабка Пятрука, што у гэты момант ухадзіць, падае на зямлю).

Зьява 2-ая.

(Тыя самыя і Пятрук парабак.)

Сабковіч. Вось уцяў! аж цемна у воку;

Ах, чорт лысы ды шалены!—

* Стой тут. З месца ані кроку!

Пятрук. (скрабучы галаву, нізка кланяецца.)

Нехай будзе пахвалены!

Сабковіч. (ўстаючы)

Ехаць меўся у важны госьці,—

Гад зьвіхаўу пагу у косці.

На манеры мо' быць страта.

Даміцэля. Раджу, лепш пілынуся хаты.

(Трое разам.)

Сабковіч. Дык ні веру у працуванне,
З паваротам жджы шчаслівым:
Веру у мілачкі каханне,
Бо ўсе з іх к рублям жычлівы.

Даміцэля. Ні вер золату, васапане,
Паварот мо' быць сылязівы;
(Той каханні ні дастане,
Хто адно глядзіць нажывы.

Пятрук. Даўно нас скацінку у полю,
А пярер пан над панамі.
Дай свіні рог, дурным—волю,
Сьвет павернуць у верх нагамі.

Сабковіч. (кажа.) Што, мідзвёжапак!—Цісправіўся інтарэсам, за каторым я цябе пасылаў?

Пятрук. Кенска, паночак. Сказалі там у... што гага ні чысты інтарэс.

Сабковіч. Дурны! Колькі разоў казаў я табе, каб ты, адказываючы, казаў на мяне—ясны пане.

Пятрук. Эх паню... хацеў сказаць: ясны пане;—я чалавек бывалы, зубы мне на дворнай службе,—і на Вільні ні раз цыгаўся; ото ж часта мне здаралася намерз шлахты чупь гутарку, што—ясны згасьне, а маспане—застане.

Сабковіч. Дык што... дык ты і у Вільні быў.—Штож ты тамака бачыў цікаваго... дык што... сямешны ты с сваёй гутаркай

Пятрук. Што паню... хацеў сказаць: ясны пане... гаварыць німашака нічога цікаваго. Палацы амаль ўсе каменныя, вуліцы так вузкі, што нельга размінупца; як сунуцца дзвё хвурманкі, то хопь ты калом іх разнімаць—вось як часам пан чаго загневаецца да зубы сьмичаць, так і яны с сабой сплятуцца. Людзі бегалі, як падстрэляныя, адзін другога штурхае... Маўляў бы хто, што яны за ніякай сьмешнай работай, а яны так, з дуру толькі с луга у кут леталі, да зубы скаліць. Праўда, бачыў я адно дзіво цікавае, бачыў, як французы муштруюцца:—эт! да і то,—як прыпомніў маладзенькі мае леты—мэрам як то калісь старэнькі дзідок мой, дай Бог яму крулеўство нябеснае, каторы на ту пару, як я быў дзяцем, перакінуўся ўжо за сотню гадоў: бывала кеу разказы на зімовых вечарінках, то і гага іх муштрованне выдалася мне кенствам.

Сабковіч. Дык што... штож вам дзідок твой разказваў?—

Пятрук. Э!.. э!.. э! на... Ясны пане,—як засядзе, бывала, пры лучыне запці палеці, а пачне вясыці с прэпрапаньням яснаго пана, разказы, то мы ўсе, бывала, як тыя зайчыкі, калі часам пачуюць якісь шорах калі дугавіска, і пуншы наставім, да і зубы вышчарым, мэрам як наш курта, калі угледзіць жыда:—так цікава бывала вядзе разказы. Бат, ен быў ні тутэйшы, а заходжы із над Кіева; так вась распраўляе, бывала: якое было у іх войско, аж мілі слухаць. Бывала стары як раздобрахецца, а прыпомніць старыну, так вась кажа: гэй!.. гэй!.. брацікі, німашака на сьвечі, як то калісь, слаўнай памачі, за гатманшчыны! Як баш—войско нашае сабарэцца у кучу. Ні знало яно што то—«стой» і «ні павяліся.» Бывала, пры Хмелініцкам атамане стоўніца пад ясным украінскім небам сіла казацкая—ісклі Чарнаморскі, Палтаўскі, Гуманскі, Грамяўскі, Пятыгорскі і Кацяўскі. Казакі у шапках сівых с краснымі галавіцамі—вось мак, шыва-туць. Ураднікі на коніках фінчын, сотнікі вусікі круціць, а ассаўлы губы дулюць. Так бывала мудра разказуе, што і сыцяміцца ні змога.

Сабковіч. Ну, дык што... а у Вільні што ты бачыў?—

Пятрук. Эт!.. што бачыў, то ні было чаму дзівіцца. Муштроваліся, здаецца, і дружна, вась арах згрыз, да куды ім... Праўда, яны паўбіраўшыся, як дзедавы казакі, у шапцэрках, але на што ім напрышывалі хвосцікі с чырвонымі беражкамі—мэрам у шчыглікаў? Чараз плечы перавешаны у

іх белы стрычкі, а на галавах такія шапкі, як макатры. Алеж то мне было вельмі дзіўна, што на перадзі у тых шапках вось галавешкі стырчалі, на лбе якаясь у іх птушка із масендза, да з двума галавамі—ні ведама якая: ці сьч, ці сова, ці загуменная варона. Бог яе згадаў бы. Отож яны так стаялі у кучы, рушніцы паставілі у казэлкі, маўляу чумакі, калі на панасе саганчыкі с кашай пад агнем вешаюць. Аж адным разам выежджае з завулку якісь старшы: як крыкнуу—гэп! Так усе скочылі, схватіліся за рушніцы і сталі роўна, хоць ты нітку працягні. Гляджу я на старшаго,—зылез ен с казалажкі. Эт!—такі самы пранцуз, толькі брэхатшы, чэраз плечы перавешана сіня стрычка, на грудзях навешана папак і мандалей жыдоўскіх, так што ен выседау рабы, мэрам стракатая панская ялаўка. На галаве яго-то такая шапка, як заслонка ад пачы. Чалавек якісь ні тутэйшы, ні рускай народы, а з-за морі. Але ні была бы заморская штука—хоць старшы да рукі меў крыху прыдоўгі;—як стаяу гдзесь на кватэры, то падхваціу нявуна ды і схававу у шапку. Ні сьцяміу, дурны, што ен, хвост с шапкі выставіўшы, усе ім вілае. Як баш, падышоу бліжэй да пранцузау, то адзін скочыу вырваўшыся з грамады, маўляу з украну: ляціць... ляціць... ляціць... і разінуся, а пасля рушніцай—кіу, а яны—драг! Ен зноу—кіу, а пранцузы—драг! Так вось старшы і разінуся... падбег да грамады і крыкнуу: «з дарогі жарабят!» А грамада на узвару забармагала: «Галды—баады! галды—баады!»—мэрам індэкі, калі дзеці іх падражняць. Тут старшы, як выхвіліць сваю шаблю... Эт! ці то така, як была на дзедзюскаму, за слаўнай памач гатманчыны. Вось дыхтэр кашкетва, што бабы ляжеш мяшаюць, сьпічка—пацуюку калоні; таж ен трымаючы такі ражончык у адной руцэ дзеля пастра-ху, а другую прылажыўшы ка лбу—мэрам паказаць ім, што у галаве ні крыхі розуму ні маюць,—стау іх ляціць, аж адзін ізлучы выскачыўшы, вось як чорт із балота і тож прылажыўшы руку ка лбу: «уціхамірцеся, вама міласыць, кажа, таж і мы маем крыху тут алею: усе, што робім, то на хвормі.» Отож ен скрыжытіуу зубамі са злосьці, адышоу крыху і крыкнуу, а яны—драг! Ен зноу лжась слаўно выкінуу іза рта, а яны, усе да аднаго, рушніцы паставілі пры назе:—«мунтруйся, кажучь, сам, калі такі разумны!» Потым ен загаласіу працяжна, кажысь пастух у лесе рогам было наклікае: відна жалена вельмі стау іх прасіць, бо яны, злітаваўшыся над бедным, разам ад чабатыу да галавы—чараах!.. Але потым чурым, да пэк ім! Стыдна бачыш і казаць—як крыкнуу старшы—так усе да аднаго правую руку за сябе і закінулі; зноу крыкнуу, а яны наперад руку паднялі да носа ды і панюхалі. Пасля сталі набіваць стрэльбы; тож Бог мя. Як раз набілі, то са дванаццаць раз стрэлілі. Парэшце ен ім дакучыу, відна, сваім мунтраваннем то налева, то на права, то зноу на лева,—што яны рантам нагналіся за ім. Ен жа ўсе наперад, усе наперад чына да чына, болзла агледаючыся, што б часам грамада ні дагнала. Каліб я, або дзедзювы казакі, то б яго мігам нагналі, бо казакі сьмела па Божай заяві хадзіць могуць у шырокіх нагавіцах, што у адоу калону трох маскалау схававу бы, а у іх былі нагавіцы, вось абцугамі папачатны і да іх пагрышываны якісь лзыкі, так што і ні змогуць сьмела ступаць, да ўсе як буслы ногі выцягваюць і прунця за ім лаваю. Ужо блізка яго нагналі, аж с канца якісь там загрычау: «пакінься гнацца за гэтым бачонкам, бо і жыды сьмяюцца!»—і прауда. Я сэм бачыу, як на платах да на варотах пачаняўшыся жыды сьмелліся с таго мунтравання. Но пасля ен, відаць, сьцяміу, што стыдна быць такім баязкім, ды і сабраўшыся з духам, крыкнуу на ўсе горла. Грамада жа маладзёнская, ні снужаўшыся яго крыку, так вось дружна, за пазваленням, адварнулася к яму задам, тады ен, страціўшы цяжкіх васьці, пачнуу, махнуу рукой, сеу у сваю казалажку, ды і цягу дау. Алеж то шальмоўская уірава! Адзін вонь ўсцяжжагладзецца, ці ні гоціцца катомы: да кучы

ім.—змучаны, галодны, трубічы і барабанычы дзеля ахвоты, загаласілі на ўсе горла ды і паразцягаліся на вуліцах, відна да жыдоу на кватэры.

Сабоковіч. Дзякую табе, даражэнькі... пасмяшну ты сваёй гутаркай... Сястрыца, дай яму чарку гарэлкі, каб прамачыу горла. А цяперака да справы—дык што... Ці валюу ты змяліу?

Пятрук. Не пано... ясны пане—пастух ні прыступіу.

Сабоковіч. Ты мусіць ні дау яму рубля?

Пятрук. Гдзе там!—Я і другі яму суліу ад імяні яснаго пана, да, псяюха, вельмі цьверды на сумленне: сказау, што гэта і стыдна і брыдка абманываць. Кажа, прадаўшы валы па шэсьцідзсят рублеу кормныя, пасля змяніць іх худымі,—гэтакаго кепства і жыд ні зробіць а па... цьфу! Пранадай ты с яснасьцю, усе забываю, а яснаму пану, кажа, за такую птуку Бог у гаспадарцы ні дасць спору. Я яму гэтае: вялікая бяда абшукань жыда,—тож ні хрышчоны. Ен жа і ні спазнае, бо і тыя рыжыя і гэтыя каплі у каплю, схожыя—быры два карбаванцы, да аддай два корныя, а места іх пастау у гурме,atoryя я цяпер прыгнау,—жыд ні сьцяміць, забіра якія знайдзе у аборы. Гдзе там,—ен у другую дудку, баш, сьвішча. Кажа, што ці жыд, ці хрысьціянін—ўсе людзі роўныя перад Богам, а атуманіць ці таго, ці другога, асабліва па... яснаму пану сорамна і грэшна. Што было рабіць? Я вось, як тая сабака, падхмыліўшы хвост, як ні пшыны пан, пагнау валы назад.

Даміцэля. Бачыш. Антосляка! Просты мужык, без прасьветы, а якую дау табе маральную навуку. Ці ні час, ужо апамятацца і пакінуць ўселякія махлярствы, ашукаствы, за каторыя і на гэтым сьвеці прэд людзьмі і на тым прэд Богам прыдоцца парухаванца. Будзь пэўным, што шахраванне будзе гладка схадзіць, накуль гэтаго будзе ні праз меру.

Пятрук. Гэта, кажучь, паненачка, патуль жбав воду носіць, накуль ні прарвецца вухо, а там...

Сабоковіч. Маучы!

Пятрук. Ну... Маучу!..

Сабоковіч. Ты, сястра, выводзіш мяне с цявнення. Я выйшау ўжо с пад анекі і ні люблю, каб нехта, хоць бы і сястра, мешаўся у мае справы... Цілі лепш да сваёй гаспадаркі і ні лезь туды, куды ні трэба.

Даміцэля. Ая, брацейка! Глядзі, каб с часам ні панікадавау, што ні слухау рады свайго прыяцеля, сястры. (Пайшла, закрывшы вочы хустачкай).

Зьвяа III-я.

(Тыя самыя, апроч Даміцэлі).

Сабоковіч. А ты, асёл, чаго яшчэ чакаеш? Ідзі у гумно!..

Пятрук. (чухаючы галаву) Вось я да па... цьфу!—прападай ты с панам! Хацеу сказаць: да яснаго пана,—маю прасьбу.

Сабоковіч. Дык чаго табе... (падыходзіць да вакна).

Пятрук. Гэтак ужо позная восіль, зараз і зіма, а у мяне німа кажуха. Прасіць, каб ясны пан дау мне кажух.

Сабоковіч. Прыбліжся і глянь у вакно—чыё тамка было на сенажаці,—дык што-ж...

Пятрук. Гэта Лубінскае!

Сабоковіч. Ось будучь кажухі ні толькі для цябе, а і для мяне нават—шакан і я яшчэ ні маю: а добра будзе у зімку, устаўшы с пазаранку, у цёплым кажусі аблысьці гаспадарку.

Пятрук. Якжа гэта, ясны пане,—ці пан думае у Лубінску купіць авечак і паніць новыя кажухі? Да тамжа на сенажаці ні відаць авечак і, здасца, у Лубінскай дварэ зусім іх німапака.

Сабоковіч. Асёл!.. Пастарадся добра і будзеш менш кажухі за дарма. Вазьмі трох парабкоу, займі ўсе было у

дзень заграбленае у кажухох,—тады ні аддавай быдла, пакуль ні пакінуць іх быццам у заставу. А кажухі, папаўны у нашы рукі, так і застаюцца,—гэта ўжо мая справа, дык што...

Пятрук. Па... Цыфу табе! Існы пане! Яны ж ні на на нашай да на сваей пасуць сенажані. Каб хоць адна штучка перайшла граніцу, а то ўсе быдла ходзіць на Лубінскай.

Сабковіч. Дурны!... дык што... завядзіце азад Лубінскім лесам і займіце, а калі-б хацелі прапекці, дык пастухом задайце чосу, дык што... тамка пасуць малыя дзень і ні патрацяць вам перашкоды: будзе вам шмат клопату—угледзішы вас унякуць.

Пятрук. Ці гэта будзе на—панску? Ці прыгожа цаганна да чужога добра...

Сабковіч. Хоць ні прыгожа, але складна дастанем сабе за дарма колькі кажухоў.

Пятрук. Кажуць старыя людзі, што чужое дабро ніграе.

Сабковіч. Сунакойся! Каб толькі мягкае ды з воуны, а напэўна граць будзе.

Пятрук. Які цяпер сьвет пастаў, мой Божа мілы. Як паны пачалі браць вельмі на розум да сьзяніць разумныя ксенжкі, то горш ад віхрышчоных сталі круціць да муціць.

(няе):

Верх двом паставілі сьвет гэты. А гдзе-ж сумленне—баязьні. Ні так было у даўны леты.

Як пачалі хітраваць, мудрыя, Быццё такое з разбоям схожа. То з дурну сталі ўсе круціці. Пакіньце цютай шахраваці.

Даўней усяк Бога баўся, Пры працы мысьць людзка сва. Добра чужога, бач, чураўся,— (бодва,

Цяпер стараюцца панята, Бо праца Госпаду угодна.

Калі-б пакрыўдзіць свайго брата. Шавец, што шылам зарабляе, Снакойнае сумленне мае.

Сабковіч. Што гэта?.. Ты смееш навучаць мяне!..

Пятрук. Папочак... цыфу ты пропасыць!—халеу сказаць—ясны пане—тож ведама стара гутарка: хлеб еш, прауду рэж.

Сабковіч. Дык я табе пакажу гутарку, дык што... ідзі і рабі тое, што кажу, інакш дастанеш кіем.

Пятрук. Печаго казаць, на чым вазку едзе, таму і песенькі сьпевай. Пайду грабіць быдла, але што будзе носья...

Сабковіч. Дык што... ні твая беда, ідзі!

(Пятрук пайшоў).

Зьява IV-я.

Сабковіч (адзін).

Сабковіч. Усе кажуць, што я жыву людзкою крыдай,—дурні. Ось у тым і розум, гэта і штучка, каб умець выкарыстаць абмызкі і пікемкасьць другіх. А сумленне? (думас) глупства сумленне.

Дзе ні кінь ад краю к краю Снаведаецца са скрухай, Будзь сумленным-вожым бае. А усіх чэрне усім на вухо. Ну, і ўсе брахія на сьвечу— Маладзіцу вам пакажуць,— У губе-цвота, у сэрцы-сьмеце. Жонка верная—ўсескажуць.

Вось багач гавора з вамі, Мужу міласць прысягае, Усіх багачаць ен славамі, А хланцам так і міргае.

А туж з боку як ні знае, Глянь,—дзе яшчэ дзячынна, Што хтось з голаду кавае. Быццам жартаў, хоць нявінных, Ані знае, ані чуе,

Ваякі адвагу маюць, А у кутку хланцоў цаўе. Сябе самі высьлаўляюць. Грах вылазе у хланца з міны.

А як прыдзе да трывогі. А удаецца за дзячынны. Дык ва ўскі,—дай Бог погі. Аб каханні байкі бае,

Бсенад, ці бадюшка валебны. Аб пасягу-ж толькі дбае. Вучыць грошы ні патрабны, А ў хрысьціны ці у хаутуры Гэтак наша пакаленьне.

Самі ласы к братняй скуры. Нібы хваліцца сумленнем, Шэпча «Войча наш» дэвотка, Хоць таго ўжо астаткі Для сірот пры еўработка, Уцаклі даўно да Вяткі.

(кажа):

Дык што... дурны той, хто гоніцца за сумленнем, калі яно пакінуло нас і ўцікло на край сьвету. Дык што... Золата—гэта ўсе. Хто мае яго, той патрапіць навят перацягнуць на сваю сторону сумленне... Але час ўжо ехаць да маея пайдаражэньнай. (прычэпляе поўпэруку на галаве). Дык што... Сенека нарэшце канец, высьцігна мая справа. Пры такіх яе дастатках, асабліва матэрыяльных, я, напэўна, буду шчаслівым з ёю. Па праудзі, на што мне здаўся яе пасы? Але ўсеж такі дзесьці тысячак—гэта грошы і ніколі ні зашкодзіць навялічыць імі тое, што я сабраў. (хоць ісьці ўжо) Але што гэта тамка зноў за гоман? Сенека мяне замучаць начыста ўселякімі сьправамі. (сеу).

Зьява V-я.

Сабковіч і Мордка (сталаяр)

Мордка. (кланяючыся) Добры дзень пану,—ны! А што будзе з намі?..

Сабковіч. Дык што... што мае быць? Пачынай строіць сьвіран, а тады адтрымаеш свой задатак і за работу—дык што...

Мордка. Хас ду гегэрт,—цікавасьці! Якжа строіць, калі пан пры ўгаворы патрэбаваў цаго існаго, а цяперака, калі я, дзеля наўнасьці, каб каго іншаго ні ўзяў да працы, даў сьсыць рублеў задатак, пан ставіць мне куды цяэйшыя варункі. Ны агроуль—гэтакім парадкам я і да паловы работа даедзе, апраем ўсе, колькі ўлаварыўся.

Сабковіч. Гэта ўжо твае дзело; прападучь шэсьць рублеў, калі ні возьмішся за работу—дык што...

Мордка. Ны!.. цікавасьці... Якжа да яе брацца, калі мне будзе вялікая крыуда.

Сабковіч. Задатак твой прападзе, а я вазьму другога майстра, дык што...

Мордка. Гівазт! Савзэс мовы ні было аб такой работа, якая пан цяперака мне дае...

Сабковіч. А ці маеш, пархуць, пісаны ўгавор?

Мордка. Ны!.. на сто ен, дзя якога глупства, ці ні досі панскае слова,—а гроуль.

Сабковіч. Дык што... слово—вечер, а распіска гэта грунт, мой даражэнькі; дурань верыць на слово, а разумны карыстае с таго, дык што... Ось я ўжо трэцяга такога ашукану і зарабіў гэтым парадкам дваццаць рублеў. Інчо здаўлю так са двух і сьвіран мне нічога ні будзе стоіць.

Мордка. А ці гэта будзе на панску—беднаго майстроу асуківаць—хас ду гегэрт.

Сабковіч. Досі ўжо, мой даражэнькі, шахраваць ватаму брату, цяперака на нас прыйшоў чарод двойчы адпаціць вам,—дык што.

Мордка. (сьціхаючы) Цікавасьці, да цаго дайшо! (зноў цмокае) мусіць хутка будзе канец сьвету.

(няе):

Ляхтірыді—бам!	Ляхтірыді—ліхтірыді
Ляхтірыді—бум!	Бім—бам—бум.
Ляхтірыді—ліхтірыді	Ны, ні толькі слова схваце,
Бім—бам—бум...	Але горс ясна паддадзе,
Уй! хану сьвет гэты схове,	І пімалу ні сьназнаці
Масыяна ні далеска,	Ад зыдка цыдулю украдзе.
Калі пан жыдка так кропе.	Ай вэй! Сто за гандаль гэткі,
Акаіванствам с пірад, з'бока.	Балі так змудралі паны,
Меу калісь пан «гуноў слова»	Хіба гэхэр, вьндэр—дзеткі
Сенні ўжо грызмоль цыдулі,	Гоц да земалу абенаны.
Ды у суд даушы рыхт на нова,	Ляхтірыді—бам.
Мах глыбока ві шкатулі.	Ляхтірыді—бум.
Ляхтірыді—бам.	Ляхтірыді—ліхтірыді
Ляхтірыді—бум.	Бім—бам—бум.

(кажа):

Ны!.. сто за будзе?..

С а б о в і ч. Дык што.. што будзе? Ось, калі ні во-
змешся за работу, твае шэсць рублеў фарфаз, дык што..

М о р а к а. (энэргічна) Хай гэта мая убогая і крыва-
вая праца застанеца пану на хаўтуры. Будзь пан здароў!
(пайшоў).

С а б о в і ч. (у след за ім) Ах, ты шахрай! пар-

хаты жыві!.. Ен яшчэ вясці мае будзе!.. дык што.. Але
чагож я злую?.. Трэба быць спраўдзівым, хай гэты бедак
пацешыцца за свае грэшны хоць вясцю,—дык што.. А ця-
перака у дарогу. Гэй! есць тамака хто?

(Далей будзе).

У гадаўшчыну Рэвалюцыі.

(28 п 1917—28 п 1918 г.).

Трымаць маршальца. І мора галоў.
І мора бліскучых вачэй.
Штандары ад фарбаў багатых мігцяць.
Красуюць ярчай і ярчай.
Дэмізы на іх серабром адліваюць
І золатам пышным мелякаюць.
На мовах на роўных аб Волі святлой,
Аб даўным аб заўтрашнім дзе
Гаворуць-гамонюць. Ні веруць сабе.
І людзі, як быццам, у сьне.
Гэй, Воля пануе на белым на сьвеце,
Аб Волі пяюць нават дзеці.
І чуюцца рытмы у гудзіх шагах:
Бы хвалі, плывуць уверх
Старыя-малыя, бо святло ўсім,
Народы—у вількі народ.
Грамадай куюць агніцветную долю.
Усім адан Бог—гэта Воля!
Ідуць і лікуюць. Бы рынуцца бор.
Рвануцца. Ідзець у прастор...
Шыбае пад сонцам на грудзях зямлі,
Шыбае пад небом да зор.
Усе ўласкросці, падняліся з петраў,
Ім гімны зьвяняць у паветры.
Іх шэсьце пышно. Усе сэрцы—адно:
Цярпелі ўсе пад ярмом.
І полымем душы палаюць, гараць,
Іх біла вяліка, як гром.
«Ой, шмат чаго зробіць людзкія грамады,
Народныя вены і рады!»
І воць да трыбуны чырвонай прыйшлі.
Зрабілася вялікая ціш.
Юрак на трыбуне. Глядзіць увакруг.
«Чаго ты, прароча, маўчыш?
Скажы ты, як збыцца нам цяжкага гора?
Народаў чкае тут мора...»

Прамоўна гавора. І голас, як сталь.
І словы—агнёвы каскад.
Ен сэрца паловіць, чаруе душу.
І слухае кожны і рад.
Упартая думка.—дамакскія мечы.—
Тыранаў паганых калеча.
Сын гора-нядолі, сын голаду-мук,
Сын дзікіх лясоў і палеў.
Сын цёмных падвалаў, сын бедных бацькоў.
Сын гідкіх, цяжкіх кандалоў
Адмажжа гавора крылатае слово
Аб мукх варада—Іова.
І помста, атрута балючай душы
Глыбока у душы ляжыць:
«За рабство, за здыскі мінулых вякоў
Навішны цяпер заплатаць!..»

І страшныя словы, бы цёмныя хмары,
Туманюць шматтысячны твары...
Усе вочы малаўкай палаюць, гараць—
Ні можна чапаць гэтых мас!
Бо «воко за воко»,—мінула закон,—
Зноў зробіцца панам у нас...
І проціў свабоды мы зноў заважым,
Мы самі сябе ні шэдуем.
Дзень асцярога і міласэрнасці ўсім.
Ні будзем Хрыста распыняць.
Бо матэ прарокаў—ні шкодзіць, ні мсціць,
Усім Воля—жаданая маць.
Дык кінце вы помсту, пі робце руінаў,—
Над бч зноў падставіце сьпіны!

Здыталы твары. Ні людзі—зьявіўся.
Свабода пануе увакруг.
Грабуюць і палюць і пішчуць краі.
Народ сабе друг, ні нідруг?
О, Воля, ты толькі, як промень, зірнула,
О, Воля, ты нас абманула...

Ясакар.

КРОНІКА.

**Тэлеграма гр. Гэртлінгу ад Белару-
скага народнага Сэкрэтарыята.** Старшы-
ня выканаўчага камітэта Рады 1-го Усе-
беларускага зьезду і часовы старшыня
народнага сэкрэтарыята Беларускай На-
роднай Рэспублікі адбіў германскаму
канцлеру гр. Гэртлінгу гэтакую тэлегра-
му:

«Выканаўчы камітэт Рады 1-го Усе-
беларускага зьезду, як часовы закона-
даўчы орган, і народны сэкрэтарыят Бе-
ларускай Народнай Рэспублікі, азнаёміў-
шыся з нямецкіх газет с проэктам кір-
ўнічых партый большасці рэйхстагу і аб
уступцы Польшчы беларускіх зямель—
гэтым маюць гонар заявіць вам, што па-
добны акт варушыць-бы самыя жыццёвыя
інтарэсы беларускага народу і значнай
большасці нацыянальных меншасціў
Беларусі і было-б палічана народнымі
масамі, як цяжкая зьявіла».

Прызнае цяпер усім культурным мі-
рам право на самаадначэненне народаў
патрабуе, каб толькі само населенне Бе-
ларусі, шляхам вольнага народнага гола-
савання, вырашыла пытанне аб сваёй
дзяржаўнай прыналежнасці.

Просім дазволіць нашым дэлегатам
нібаўна прыехаць да Бэрліну дзеля пра-
цы у вырашэнню пытанняў, датычных
беларускіх зямель».

**Адоўва Менскага Беларускага Прад-
стаўніцтва.** Менскае Беларускае Народ-
нае Прадстаўніцтва кліча усіх перных
сыноў Беларусі, якіх даражыць па-
літычным, эканамічным і культурным ад-
раджэннем краю, злучыцца каля яго, бо
німа другога нацыянальнага і межпар-
тыйнага органу, які мог бы дабіцца
усіх гэтых заданняў.

Менскае Беларускае Прадстаўніцтва
дзеля дасягнення гэтых мэтай, лічыць
патрэбным:

- 1) Адбудаванне і развіццё Беларускай
дзяржаўнасці у граніцах разсялення бе-
ларускага племяні;
- 2) Урагуляванне беларуска-літоўскіх
дзяржаўна-народных адносін на аснове
супольнага будаўніцтва і з'вязку с Кур-
ляндзіёй дзеля аднаўлення старых ган-
длевых дарог да мора;
- 3) Падтрыманне з'вязку з вялікай цен-
тральнай дзяржавай, якая адна толь-
кі можа забяспечыць народу право на
самаадначэненне;

4) Для палепшэння быту і здавальнен-
ня патрэб селянства—правядзенне фун-
тоўнай зямельнай рэформы, якая-б
павялічыла надзелы дробных землеўлас-
нікаў і дала-б магчымасць надзяліць бе-
ззямельных батракоў аямлем на рахунак
вількіх землеўласнікаў, зямель скарбо-
ных і другіх.

5) Завесці зарадка, паводдуг магчы-
масці, народныя беларускія школы і
вучыцельскія семінары;

6) Выданне школьных беларускіх пад-
ручнікаў, арганізацыя народных белару-
скіх хат дзеля культуры і прасветы;

7) Падгатоўчая работа, каб завесці
новае ўраўненне краем;

8) Правядзенне справядлівай і гістарыч-
най і дзяржаўнай граніцы з Украінай;

9) Супольная праца з германскімі оку-
пацыйнымі ўласцямі, каб завесці новы
парадак і добрабыт краю.

**Тэлеграма Беларускага Народнага Ко-
мітэту у Мінску.** адбітая канцлеру, глаў-
най камісіі Рэйхстага і окупанцыйнай гра-
мадзкай ўласці у Коўні.

Беларускі Народны Камітэт у Мін-
ску, як нацыянальны надпартыйны орган
Беларускага народу, які дамагаецца
палітычнага, культурнага і эканамічнага
адраджэння, проціў захавань родны край
ад несправядлівага і шкодлівага раздзё-
лу. Гістарычныя і этнаграфічныя грані-
цы Беларусі сягаюць на усход да рэкі
Солжы, абнімалі паўночную і заходнюю

даліну Дзвіні, а на заходзі займаюць значную большасць Гродзеншчыны і Віленшчыны разам з гарадамі Беластокам і Берасцею. На поўдні—граніцы сходзяцца з граніцамі Гродзеншчыны і Міншчыны. Мы рашуча і ставоча протэстуем проці жадання суседніх народаў разглядаць гэтыя землі, як безпанскія. З радасцю вітаючы дзяржаўнае збліжэнне з нашымі літоўскімі і балтыйскімі суседзямі, мы павярда протэстуем проці літоўскіх пазаконных дамаганняў на Вільню і вялікую частку Віленшчыны і Гродзеншчыны. Гэтае пытанне можа быць аканчанельна развязаана толькі на аснове ўзаемнай угоды.

Усе прэтэнзіі палякоў на часткі Віленшчыны і Гродзеншчыны мы, безумоўна, адкідаем, як безпраўныя захватныя дамаганні. Мы просім выправіць палудзенную граніцу краю з Украінаю згодна з палудзеннай граніцай Гродзеншчыны і Міншчыны, каторая 600 гадоў становіла старую гістарычную дзяржаўную мяжу. Мы жадаем незалежнага дзяржаўнага існавання і бачым спаўненне гэтага толькі ў апары на заходнюю культуру і яе прадстаўніцу—Германскую імперыю. Мы просім абараніць нашымі справядлівымі дамаганні і прызнаць нашых прадстаўнікоў дзеля перагавораў.

Падпісалі: Р. Скірмунт, Р. Земкевіч і П. Алексюк.

Уселякія весткі.

Гранічная лінія з Расіей.

Лінія, аб каторай гаворыцца у 3 артыкуле мірнай умовы з Расіей і каторая паказвае заходнюю мяжу расійскага дзяржаўнага папанання, ідзе між астравамі Даго і Вормс, а таксама між остравам Моон і узбярэжжам сушы; пасля на лініі слаба выгнутага дуку пераз Ружскую затоку даходзіць да сушы крыху на паўночным усходзі ад усяля ліфляндскай ракі Аа, ідзе ўздоўж гэтага дуку, акружаючы Рыгу, і перарэзвае Дзвіну на ўсходзі ад Огэра.

Далей граніца дзяржаўнага лініі Дзвіны ажно да ваколіцы на ўсходзі ад Дзвінска—да мейсца, дзе адгэтуль канчалася граніца Курляндзіі і адтуль на даволі роўнай лініі ідзе да палудзеннага канца Дрысвянскага возера, пакідаючы мейсцовасць Дрысвянты на ўсходзі. Адгэтуль лінія робіць закрут на палудзенны захад і блізка пасяродзіне перарэзвае чыгунку Сьвевянны-Лынтупы. Відзям і Твароць астаюцца на ўсходзі ад яе.

Праходзячы далей міма Міхайшова і Гервят, каторыя астаюцца на заходзі, пасля чыскаеых паваротаў, лінія даходзіць да чыгуны Вільня—Смаргонь, ка-

тую перарэзвае крыху на ўсходзі ад Слабодкі, а пасля ізноў ідзе ў паўночна-заходнім кірунку па цяжэні рэк Оліты і Гані да усяля іх у Нёман. Ошмяна і Дзевенішкі астаюцца на ўсходзі ад лініі, а Кладнікі і Геранёны—на заходзі.

Далей на Нёмані ідзе лінія да пункту вышэй Мастоў і завярчаецца адгэтуль проста на палудзень да рэчкі Зэльвянкі, а пасля ўздоўж не да ваколіцы Рожаны, каторая астаецца на ўсходзі ад лініі. Адгэтуль кіруецца на палудзеньны захад ажно да украінскай граніцы каля Пружан. Смаленіца і Добучын астаюцца на ўсходзі ад яе.

Падрабна ўстаноўць граніцу спецыяльная нямецка-расійская камісія.

«Гоман»

Курляндская рада.

«Когт. В.» паказвае з Мітавы з 8 марца:

Курляндская Краевая Рада у поўным складзе, апроч аднаго члена, нібытасць каторага была вытлумачана, на сёговышнім засяданні сваім а 4 гадз. палалудні ўсёмі галасамі паставіла:

1) Прасіць Яго Вялічэства Імператара і Караля, каб прыняў княжскую мітру Курляндзіі.

2) Выказаць жаданне, каб Курляндзія была як можна найцісней звязана з нямецкай дзяржавай на аснове канвенцый у ваянных справах, мытных, справах зносін, грамадзых, мер і судоў.

3) Выказаць надзею, што ўвесь прыбалтыйскі край будзе злучан у адну дзяржаўную арганізацыю у аднасіці з Нямеччынай.

Гэтак сама прыняты ўсёмі галасамі праект пасылкі тэлеграмы Імператару з выражэннем паважання і дэлегацыі ў Берлін з 4 асоб дзеля падачы канцлеру гэтай паставы.

Шчырае прызнанне. «Мы ўжо адназначалі, піша «Гоман» што Цэнтр Камітэт дэлепомачы ахвярам вайны, каторыя пакешчаецца у Швэйцарыі (у Vevey) прысылаў у Вільню сыстэматычна надікіі сумны грошы дзеля помачы у роўнай меры насіленню польскаму, літоўскаму і беларускаму. Гэтых грошы да марца месяца 1917 году было прыслано без мала 900,000 м., а цяпер сума гэта напэўна штат вышэйша за міліён. На жаль, ні глядзячы на офіцыяльны польскі публікацыі аб «роўнай» помачы палякам, літвіном і беларусам, віленскія паліякі, на рукі каторых паступалі паміненныя сумы, да леташняга марца выдалілі для беларусаў усяго адну сотную частку, ды і то ні заўсёды з добрай волі... Але ад лета мінулага году і гэтая нікчэмная «помач» беларусам была спыненая, а Беларускаму Камітэту заявлено, што для яго грошы ні прысылаюцца.

Гэтымі днямі да Польскага Камітэту з'явінулася унаўнамочная Беларускага камітэту, п. Ф. Маліноўская, з просьбай аказаць помач 300 беларускім высяленцам с фронту, каторыя першыя страшную бяду, жывучы ў ваколіцах Даўг. На гэта ей у Польскім Камітэці было заявлено офіцыяльна, што беларусам Польскі Камітэт ні памагае, а грошы мае толькі для паліякоў.

Траба Польскаму Камітэту падзякаваць за шчырасць: цяпер прынамсі ясна для ўсіх, што значаць польскія публікацыі аб «помачы у роўнай меры насіленню польскаму, літоўскаму і беларускаму».

Рэдантар Я. Лёсін.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА

—) на газету (—

„Желѣзнодорожникъ“

Временно газета будетъ выходить одинъ разъ въ недѣлю.

Подписка принимается съ 1 и 15 каждаго мѣсяца.

Подписная цѣна на 1 мѣсяць 1 руб. 50 коп.

Подписка принимается въ конторѣ газеты: Московскія 18, кв. 2.

Редакторъ М. Н. Запольскій.

1—2

1—2

Механічная фабрыка Віленскага Таварыства Сельскай Гаспадаркі у Арле (выселиная з Вільні), суліць усім наопэратывам сталевыя зубы (кленці) для барон—забіваць у дрэўляныя рамы.

Умовы прадажы і пробы высылаюцца почтай.

Адрэс для лістоў: Орел, Кромская 48, Склад Віленскага О-ва Сельск. Хозяйств.

Адрэс для тэлеграм: Орел, Агрікультура.

2—6

2—6